

Exam. Code : 214801

Subject Code : 5755

M.A. Music (Instrumental) Ist Semester
HISTORICAL STUDY OF INDIAN MUSIC

Paper—II

Time Allowed—3 Hours] [Maximum Marks—100

Note :— Attempt any **five** questions. All questions carry equal **(20)** marks. First question having **20** objective type questions, is compulsory.

1. (i) What is difference between Vichitra Veena and Rudra Veena ?
- (ii) What is Gharana of Pandit Ravi Shankar ?
- (iii) Name any three premier educational institutions working for classical music promotion.
- (iv) What is Jaffarkhani ?
- (v) Difference between Jaffarkhani and Ferozkhani ?
- (vi) What is the relevance of Adhav-Darshak Swar in Hindustani Classical Music ?
- (vii) What is importance of Sandhi-prakash in Hindustani Classical Music ?
- (viii) Name the awards conferred on Ustad Mushtaq Ali Khan.

- (ix) Name any two instruments of Gurmat Sangeet tradition.
- (x) Name any two percussion instruments of Punjabi folk tradition.
- (xi) What is Vrind-Vadan ?
- (xii) Name the books written by Acharya Brihaspati.
- (xiii) Name the Grantha written by Shrinivas.
- (xiv) What is Shruti Swar Sathapna ?
- (xv) What is Folk music ?
- (xvi) Who invented Sitar ?
- (xvii) What is Jawa ?
- (xviii) Name Gharanas of Sitar.
- (xix) What is Ekal Vadan ?
- (xx) Name any two eminent Sitar players of present. 20
2. What do you know about origin and development of Santoor, with special reference to Hindustani classical music tradition ? 20
3. Evaluate the contribution of Dr. Lalmani Mishra in the field of music. 20
4. What is importance and relevance of Varind-vadan in Hindustani Classical Music Tradition ? 20
5. Discuss the merits and demerits of Gharanas, in the present context of Indian society. 20

6. What do you know about folk music tradition of Punjab ? 20
7. Discuss Shruti Swar Sathapna by Pandit SriNivas. 20
8. What is the relevance of Time Theory of Hindustani Music ? 20

(Punjabi Version)

ਨੋਟ : ਕੋਈ ਪੰਜ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ (20) ਅੰਕ ਹਨ। ਪਹਿਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਵਿੱਚ 20 ਵਸਤੂਨਿਸ਼ਠ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ, ਲਾਜ਼ਮੀ ਹਨ।

1. (i) ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਵੀਣਾ ਅਤੇ ਰੁਦ੍ਰ ਵੀਣਾ ਵਿੱਚ ਕੀ ਅੰਤਰ ਹੈ ?
- (ii) ਪੰਡਤ ਰਵੀਸ਼ੰਕਰ ਕਿਸ ਘਰਾਣੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਨ ?
- (iii) ਭਾਰਤੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਪਰਚਾਰ ਪ੍ਰਸਾਰ ਲਈ ਕਾਰਜਰਤ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।
- (iv) ਜ਼ਫਰਖ਼ਾਨੀ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?
- (v) ਜ਼ਫਰਖ਼ਾਨੀ ਅਤੇ ਫਿਰੋਜ਼ਖ਼ਾਨੀ ਵਿੱਚ ਕੀ ਅੰਤਰ ਹੈ ?
- (vi) ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਅਧਵ-ਦਰਸ਼ਕ ਸੁਰ ਦੀ ਕੀ ਸਾਰਥਿਕਤਾ ਹੈ ?
- (vii) ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਸੰਧੀ-ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਕੀ ਮਹੱਤਵ ਹੈ ?
- (viii) ਉਸਤਾਦ ਮੁਸਤਾਕ ਅਲੀ ਖਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਐਵਾਰਡਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਦੱਸੋ।
- (ix) ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਗੀਤ ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਕੋਈ ਦੋ ਸਾਜਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।

- (x) ਪੰਜਾਬੀ ਲੋਕ ਪਰੰਪਰਾ ਦੇ ਕੋਈ ਦੋ ਤਾਲ ਸਾਜ਼ਾਂ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।
- (xi) ਵਰਿੰਦ-ਵਾਦਨ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?
- (xii) ਅਚਾਰਯ ਬ੍ਰਹਿਸਪਤੀ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।
- (xiii) ਸ਼੍ਰੀਨਿਵਾਸ ਦੁਆਰਾ ਲਿਖੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।
- (xiv) ਸ਼ਰੁਤੀ-ਸੁਰ ਸਥਾਪਨਾ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?
- (xv) ਲੋਕ ਸੰਗੀਤ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ?
- (xvi) ਸਿਤਾਰ ਦੇ ਅਵਿਸ਼ਕਾਰਕ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ?
- (xvii) ਜਵਾ (Jawa) ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ?
- (xviii) ਸਿਤਾਰ ਦੇ ਘਰਾਨਿਆਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ।
- (xix) ਏਕਲ ਵਾਦਨ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?
- (xx) ਵਰਤਮਾਨ ਸਮੇਂ ਦੇ ਕੋਈ ਦੋ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸਿਤਾਰ ਵਾਦਕਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ। 20
2. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਸੰਤੂਰ ਸਾਜ਼ ਦੇ ਉਦਗਮ ਅਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਗਾਥਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 20
3. ਭਾਰਤੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਡਾ. ਲਾਲਮਣੀ ਮਿਸ਼ਰਾ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 20
4. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਸੰਗੀਤ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿੱਚ ਵਰਿੰਦ-ਵਾਦਨ ਦੀ ਸਾਰਥਿਕਤਾ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 20

5. ਵਰਤਮਾਨ ਭਾਰਤੀ ਸਮਾਜ ਦੇ ਸੰਦਰਭ ਵਿੱਚ ਘਰਾਨੇਦਾਰ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਗੁਣ ਅਤੇ ਸੀਮਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 20
6. ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਲੋਕ ਸੰਗੀਤ ਪਰੰਪਰਾ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ? 20
7. ਪੰਡਤ ਸ਼੍ਰੀ ਨਿਵਾਸ ਵਲੋਂ ਦਰਸਾਈ ਗਈ ਸ਼ਰੁਤੀ-ਸੁਰ ਸਥਾਪਨਾ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ? 20
8. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸਮੇਂ-ਸਿਧਾਂਤ ਦੀ ਸਾਰਥਿਕਤਾ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ? 20

(Hindi Version)

ਨੋਟ :— ਕੋਈ ਪਾंच प्रश्न करो। प्रत्येक प्रश्न के समान (20) अंक हैं। पहले प्रश्न में 20 वस्तुनिष्ठ प्रश्न हैं, जो कि अनिवार्य हैं।

1. (i) विचित्र वीणा और रूद्र वीणा के बीच अंतर क्या है ?
- (ii) पंडित रवि शंकर का घराना कौनसा है ?
- (iii) शास्त्रीय संगीत की बढ़ोतरी के लिए काम करने वाले किसी भी तीन प्रमुख शैक्षिक संस्थानों का नाम दें।
- (iv) ज़फरखानी क्या है ?
- (v) ज़फरखानी और फ़िरोज़खानी के बीच अंतर स्पष्ट करें।
- (vi) हिंदुस्तानी शास्त्रीय संगीत में अध्वदशक स्वर की प्रासंगिकता क्या है ?
- (vii) हिंदुस्तानी शास्त्रीय संगीत में संधि-प्रकाश का क्या महत्व है ?

- (viii) उस्ताद मुश्ताक अली खान को दिए गए पुरस्कारों का नाम लिखें।
- (ix) गुरुमत संगीत परंपरा के किसी भी दो वाद्यों का नाम लिखें।
- (x) पंजाबी लोक परंपरा के किसी भी दो परक्यूशन वाद्यों का नाम लिखें।
- (xi) वृन्द-वादन क्या है ?
- (xii) आचार्य बृहस्पति द्वारा लिखी गई पुस्तकों का नाम लिखें।
- (xiii) श्रीनिवास द्वारा लिखित ग्रंथ का नाम लिखें।
- (xiv) श्रुति-स्वर स्थापना क्या है ?
- (xv) लोक-संगीत क्या है ?
- (xvi) सितार का आविष्कार किसने किया ?
- (xvii) जवा (Jawa) क्या है ?
- (xviii) सितार के घरानों का नाम लिखें।
- (xix) एकल वादन क्या है ?
- (xx) वर्तमान के किसी भी दो प्रसिद्ध सितार वादकों का नाम दें। 20
2. हिन्दुस्तानी शास्त्रीय संगीत परंपरा के विशेष संदर्भ के साथ, संतूर की उत्पत्ति और विकास के बारे में आप क्या जानते हैं ? 20
3. संगीत के क्षेत्र में डॉ. लालमनि मिश्रा के योगदान का मूल्यांकन करें। 20

4. हिंदुस्तानी शास्त्रीय संगीत परंपरा में वरिंद-वादन का महत्व और प्रासंगिकता क्या है ? 20
5. भारतीय समाज के वर्तमान संदर्भ में घरानों के गुण और दोषों पर चर्चा करें। 20
6. पंजाब की लोक-संगीत परंपरा के बारे में आप क्या जानते हैं ? 20
7. पंडित श्रीनिवास द्वारा श्रुति-स्वर स्थापना की चर्चा करें। 20
8. हिन्दुस्तानी संगीत के समय सिद्धांत की प्रासंगिकता क्या है ? 20